

ÚVOD DO PREDMETU - ZÁKLADNÉ POJMY, PRAMENE PRÁVA

Literatúra: Kopecká H: Základy práva ,Bratislava 1993
Právna náuka pre obchodné a hotelové akadémie str. 6
Základy práva –Vojčík a kol. str.13 -15

1.VZNIK PRÁVA

Človek je tvor prírodný i spoločenský, patrí do prírody i do spoločnosti, od ktorých je závislý. Človek postupne spoznával a spoznáva, ako príroda a spoločnosť fungujú. Dodnes si vyjasňuje svoje miesto v prírode a v spoločnosti, a tiež svoj vzťah k nim

Právo vzniká so vznikom štátu. S existenciou práva sa oddávna spája spravodlivosť a pojem justícia.

Pôvod latinského slova ius /jus / - právo je odvodený od slova ju zaväzovať , viazať alebo jus – justícia. Preto v mnohých štátoch sveta sa štátne orgány so súdnou právomocou nazývajú justičnými orgánmi alebo justícia.

Justícia bola rímskou bohyňou spravodlivosti : v pravej ruke držala meč ako symbol trestania , v ľavej ruke váhy , na ktorých spravodlivo vážila vinu a nevinu ktorých spravodlivo vážila vinu a nevinu. Rimania ju zobrazovali so zaviazanými očami.

Niekoľko názorov na právo z antiky:

- Cicero: Ubi homo, ibi societas; ubi societas, ibi ius (Kde je človek, tam je [aj] spoločnosť; kde je spoločnosť, tam je [aj] právo)
- Celsus: Ius est ars boni et aequi (Právo je umenie dobra a spravodlivosti)

2.DEFINÍCIA PRÁVA A CHARAKTERISTIKA PRÁVA

- súhrn platných právnych noriem /pravidiel/ správania, ktoré sú stanovené štátom a sú všeobecne záväzné.

Ľudská spoločnosť ako každý zložitý systém nutne vyžaduje reguláciu, ktorá do nej vnáša a udržuje poriadok.

Najvýznamnejším spôsobom regulácie je regulácia normatívna, t.j. regulácia uskutočňovaná spoločenskými normatívnymi systémami , medzi ktoré patrí aj právo. Právo reguluje ľudské konanie tým, že ustanovuje všeobecne záväzné abstraktné pravidlá správania sa (právne normy) a vytvára právny rámec na ich realizáciu, prípadne donútenie.

Postavenie práva je porovnaní s ostatnými právnymi systémami odlišné a výhodnejšie v tom , že za právom stojí štát.

Špecifické znaky práva

- monoizmus
- štátne donútenie
- štátom stanovená alebo uznaná forma

Monoizmus práva

Monoizmus znamená, že v spoločnosti platí jediný právny systém záväzný pre celú spoločnosť. Monoizmus práva vyjadruje jeden z predpokladov právnej istoty, ktorým je požiadavka, aby v štáte platilo len jedno právo.

Táto požiadavka nenaráža na situácie, kedy sú jednotlivé právne normy obsiahnuté vo viacerých právnych predpisoch, ale skôr vyjadruje podmienku, aby si jednotlivé právne predpisy nekonkurovali.

Príkladom nie monizmu, ale napríklad dualizmu práva, by bola situácia, keď má jeden štát dve platné ústavy, ktoré si navzájom odporujú.

Poznámka. Iné spoločenské normatívne systémy sa vyznačujú pluralizmom, čo znamená, že v spoločnosti môžu existovať viaceré systémy. Každá spoločenská skupina môže mať svoje vlastné morálne normy napr. výrazná je aj pluralita náboženských noriem na základe rozdielnych vierovyznaní.

Normatívny systém je súbor hodnôt, ktorý reguluje ľudské správanie pričom sú tieto hodnoty vyžadované normami.

Normy tak plnia funkciu ochrany ale aj nástroja realizácie hodnôt. Medzi najznámejšie súbory hodnôt a teda aj noriem patrí právo, morálka, politika či technické normy. Zásadne sa rozlišujú právne a neprávne normatívne systémy. Na rozdiel od právnych, neprávne systémy používajú iné prostriedky donútenia než štátne donútenie, nemajú vopred ustanovenú či štátom záväzne vyžadovanú formu a na rozdiel od monizmu práva sa realizuje formou normatívneho pluralizmu.

Štátne donútenie

Spravidla štátne orgány tvoria platné právo, napr. parlament prijíma ústavu, ústavné zákony a zákony, vláda prijíma nariadenia vlády a ministerstva vyhlásky a pod.

V prípade ak dôjde k nerešpektovaniu platného práva, t.j. že povinný subjekt odmieta sa podrobiť právu, potom vzniká nutnosť uplatniť štátne donútenie prostredníctvom súdov, prokuratúry, polície a iných orgánov štátu. Štátne orgány sú vyzbrojené zákonnými prostriedkami, ktoré používajú v prípadoch nerešpektovania zákonov a zásahy štátu proti porušovaniu práva sa môžu uskutočňovať len v medziach zákona.

Štátom uznaná alebo stanovená forma práva.

Štát má záujem na využívaní a dodržiavaní právnych noriem a vylúčiť akékoľvek dohady a pochybnosti či ide o právo a lebo neprávo. Vniesť jasno v tomto ohľade môže len presne stanovená alebo uznaná forma práva napr. zákon, vyhláška, nariadenie.

Neprávne systémy nemajú vopred stanovenú alebo uznanú formu a už nie dopredu stanovenú štátom.

3. ZÁKLADY A PRAMENE PRÁVA

Pramene práva vo všeobecnosti sa delia na

a. materiálne pramene

- materiálne podmienky života danej spoločnosti a- prírodné, ekonomické, geografické, mravné, politické, náboženské

b.formálne pramene

- rozumieme ním formy v ktorých je právo obsiahnuté

Formálne pramene zahŕňajú:

- rôzne formy vyjadrenia právnych noriem stanovené štátom, ústavou a zákonmi štátu /ústavné zákony, zákony, nariadenia vlády, vyhlášky, predpisy vydané oprávnenými štátnymi orgánmi alebo vydané z ich poverenia/
- obyčaje, zvyky, návyky nie sú prameňom práva,
- pravidlá spolunažívania sa berú do úvahy len tam, kde si ich právny predpis vyžaduje.

Z právnych noriem sú to predovšetkým :

- normatívne právne akty

- akty normotvornej / zákonodarnej / činnosti/ jednotlivých orgánov , čím vznikajú rôzne druhy právnych noriem- zákony , vyhlášky, nariadenia

právne obyčaje

- v našom právnom systéme sa ním nestretávame. O obyčajovom práve hovoríme ako o nepísanom

precedensy

- je to rozhodnutie štátneho orgánu ,súdu v individuálnom, dosiaľ neupravenom prípade. Precedens sa prameňom práva stáva len v tom prípade, ak takéto pravidlo uzná štát pre rozhodovanie a riešenie v obdobných prípadoch

normatívne zmluvy

prameňom práva sa zmluva stáva až vtedy , keď jej obsah nadobudne záväznosť pre inú skupinu vzťahov

Najdôležitejšími prameňmi v Slovenskej republike práva sú:

republikové právo

- NR SR prijíma ústavu ústavné zákony, vláda SR prijíma nariadenia vlády
 - ministerstvá a republikové orgány štátnej správy vydávajú vyhlášky a výnosy
- Tieto pramene práva sa publikujú v Zbierke zákonov SR. Obce sú povinné si zaobstarat' aspoň jeden výtlačok. Pramene publikované v Zbierke zákonov musia byť každému prístupné.

komunálne právo - normy mestskej a miestnej samosprávy

4. ČLENENIE PRÁVA

Právna veda člení právo na 2 základné časti (odvetvia v širšom zmysle):

- verejné právo (po lat. ius publicum)
- súkromné právo (po lat. ius privatum)

Tie sa ďalej členia na mnoho iných odvetví, napr. medzinárodné právo, ústavné právo, správne právo, občianske právo atď.

Právny poriadok chápeme ako súbor právnych noriem platných v spoločnosti. Ide tak o zužujúci pojem k právnomu systému aj keď názory právnej teórie a právnej filozofie sa v tomto ohľade rôznia a dnes už skôr prevláda názor, že ide o pojmy synonymné.

Je to súbor právnych predpisov platných na území určitého štátu. Najvýznamnejšie miesto v právnom poriadku určitého štátu patrí ústave štátu, prípadne aj ďalším ústavným zákonom, od ktorých odvodzujú svoju legalitu aj ostatné právne predpisy - zákonné nariadenia vlády, vyhlášky a iné všeobecne záväzné predpisy. Medzi jednotlivými právnymi predpismi musí byť určitá hierarchia záväznosti a všetky musia byť v súlade s ústavou.

Medzinárodné právo

V medzinárodnom práve a v medzinárodných vzťahoch politický subjekt, ktorý má zvrchovanosť – nie je podriadená žiadnej vyššej politickej autorite. Dnes existuje asi dvesto štátov.

V mnohých jazykoch sú k termínu štát ako synonymné niekedy chápané termíny *krajina*, *národ* alebo *vláda* (v angličtina slovo vláda znamená približne štátna moc).

Za právne kritériá sú všeobecne uznávané kritériá definované v Konvencii o právach a povinnostiach štátov z Montevidea, ktorá bola podpísaná v roku 1933. V 1. článku sa píše, že štát ako subjekt medzinárodného práva by mal spĺňať nasledujúce kritériá:

- stále obyvateľstvo,
- definované územie,
- vláda,
- schopnosť vstupovať do vzťahov s inými štátmi.

Montevideo je oblastná americká konvencia, ale princípmi obsiahnutými v tomto článku boli všeobecne uznané v medzinárodnom práve. Je otázka, či tieto kritériá sú dostatočné. Praktickou podmienkou pre existenciu štátu je samozrejme jeho uznanie ostatnými štátmi.

Forma práva je štátom uznaná a vopred definovaná podoba súborov právnych noriem. Štát spravidla ústavou a zákonmi definuje tieto formy z hľadiska ich prijímania ako aj ich realizácie. Z hľadiska právnej istoty sa tak definuje čo je záväzné a kto a za akých podmienok má právo takéto záväzné predpisy vydávať.

Príkladom môže byť ustanovenie Ústavy Slovenskej republiky v článku 68 - *Vo veciach územnej samosprávy môže obec vydávať všeobecne záväzné nariadenia.*

5. SYSTÉM ŠTÁTNYCH ORGÁNOV A INŠTITÚCIÍ V SR

- zabezpečuje nielen riadenie štátu ale aj dodržiavanie právnych noriem na území štátu .Má
- **personálnu základňu** – osobitná kategória ľudí ,ktorá sa profesionálne zaoberá výkonom riadiacej štátnej činnosti – **byrokracia / úradnícky aparát/**
- **materiálnu základňu** – štátne orgány a inštitúcie

Systém štátnych orgánov a inštitúcií tvoria:

- zákonodarné orgány
 - národná rada SR
 - miestne zastupiteľstva /mestské ,obecné , VÚC/
- orgány štátnej správy
 - vláda
 - ministerstva
 - orgány miestnej štátnej správy / obvod .úradyl/
 - súdy , prokuratúra . polícia ,armáda